

บทคัดย่อ

โครงการวิจัย “การวิจารณ์ในฐานะพลังทางปัญญาของสังคมร่วมสมัย” ดำเนินการในช่วง 4 มกราคม 2544 ถึง 3 มกราคม 2545 โดยสาขาสังคมศาสตร์ ได้วิจัยตามวัตถุประสงค์ของโครงการฯ เพื่อสร้างสรรค์องค์ความรู้ด้านการวิจารณ์ เพิ่มความเชี่ยวชาญ และสร้างเครือข่ายแก่ผู้สนใจการวิจารณ์ รวมถึงใช้การวิจารณ์เสริมสร้างพลังทางปัญญา และวัฒนธรรมการวิจารณ์ให้แก่สังคมร่วมสมัย ทั้งนี้ ในการวิจัย ได้ใช้การรวบรวม วิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร การสัมภาษณ์ การสัมมนาเชิงปฏิบัติการ ตลอดจนการสังเคราะห์แนวคิดต่างๆ ที่อยู่ในวิถีของการปฏิบัติในงานสังคมศาสตร์ของไทย ซึ่งมีวิธีการแตกต่างไปจากตะวันตก รวมถึงการศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างแนวทางการวิจารณ์ไทยกับตะวันตก เพื่อสรุปหาแนวทางในการพัฒนาการวิจารณ์สังคมศิลป์ ซึ่งยังนับได้ว่ามีอยู่น้อยในสังคมไทย

จากการวิจัยพบว่า การวิจารณ์ที่เป็นสาธารณะในรูปแบบของวัฒนธรรมลายลักษณ์อักษรที่เกี่ยวกับดนตรีตะวันตกและดนตรีไทยยังมีอยู่น้อย

โดยเฉพาะในเรื่องดนตรีไทยนั้น พบว่าการวิจารณ์อาจยังไม่เป็นวิถีที่ปรากฏขึ้นอย่างชัดเจนเช่นดนตรีตะวันตก ในขณะที่การสร้างสรรคและความตื่นตัวในกลุ่มปฏิบัติเป็นไปอย่างคึกคัก จากการศึกษาข้อมูลการสัมภาษณ์และการตั้งข้อสังเกตจากการจัดสัมมนาปฏิบัติการ พบว่าการวิจารณ์ในรูปแบบมุขปาฐะปรากฏขึ้นอย่างต่อเนื่องและจริงจัง โดยเฉพาะในเรื่องการวิจารณ์การแสดง เพียงแต่ไม่มีโอกาสเผยแพร่อย่างเป็นสาธารณะ ทั้งนี้ ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการวิจารณ์ในสาขาสังคีตศิลป์ คือการขาดความรู้พื้นฐานอันจะนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ อีกทั้งความเข้าใจที่จะนำไปสู่การวิจารณ์ในลักษณะสาธารณะยังไม่เข้มแข็งพอ ดังนั้นการวิจารณ์จึงเป็นเรื่องของคนบางกลุ่มที่มีความรู้และความสนใจเท่านั้น

นอกจากนี้ความสนใจจากฝ่ายผู้ปฏิบัติเองก็มุ่งเน้นในด้านการสร้างสรรค์ จึงมีผลให้ความสนใจในการทำงานวิจารณ์อยู่ในกลุ่มผู้สนใจที่เป็นคนวงนอกเท่านั้น ซึ่งเป็นข้อสังเกตประการหนึ่งที่ทำให้งานวิจารณ์ของไทยให้ความสำคัญต่อการวิจารณ์บริบทมากกว่าการวิเคราะห์ในด้านเทคนิคดังเช่นที่มีปรากฏในบทวิจารณ์ตะวันตก ถึงกระนั้นก็ตาม การที่สื่อให้โอกาสกับการวิจารณ์ในสาขานี้ทั้งในเรื่องของดนตรีไทยและดนตรีคลาสสิกตะวันตกนับได้ว่ามีผลต่อการสร้างความตื่นตัวให้กับวงการวิจารณ์ได้เช่นกัน

สรุพนัยทั้งดนตรีไทยและดนตรีตะวันตกเป็นการรวบรวมแนวทางของการวิจารณ์หลากหลายไว้ บทวิจารณ์เหล่านั้นสามารถแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการเชื่อมโยงองค์ความรู้ในด้านต่างๆ กับเรื่องดนตรีได้อย่างน่าสนใจ และทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นระหว่างสังคม ดนตรี และมนุษย์อย่างลึกซึ้งในแง่มุมต่างๆ ที่ไกลกว่าแง่มุมของความบันเทิง หรือการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และความสัมพันธ์ดังกล่าวทั้งของไทยและตะวันตกก็เป็นสิ่งหนึ่งที่ได้ชัดเจนเช่นกันในบทวิจารณ์เหล่านี้ เช่นเดียวกับการสังเคราะห์แนวคิดบางประการของสังคีตศิลป์ไทยที่แฝงอยู่ในการปฏิบัติให้ปรากฏเป็นข้อสรุปเชิงทฤษฎี อาจ

เป็นการสร้างองค์ความรู้ และสามารถทำให้เกิดความเข้าใจถึงวิถีและขนบ
บางประการอันเป็นลักษณะเฉพาะของสังคมไทยได้ดียิ่งขึ้น

เมื่อการวิจัยนี้พยายามชี้ให้เห็นถึงคุณค่าและพลังทางปัญญาในงาน
วิจารณ์ให้มีความชัดเจนขึ้น จึงมีการเสนอความเห็นจากผู้ร่วมกิจกรรมของ
โครงการฯ ว่ามีความจำเป็นจะต้องปรับปรุงกระบวนการศึกษา และการ
สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการวิจารณ์ในสังคมไทยให้เข้มแข็งขึ้น โดยเฉพาะใน
เรื่องการปลูกฝังรสนิยมและความชื่นชมศิลปะควบคู่ไปกับการพัฒนา
วัฒนธรรมการวิจารณ์ ซึ่งอาจเป็นวิธีหนึ่งที่จะสร้างความแข็งแกร่งให้
วัฒนธรรมแห่งการวิจารณ์ อันเป็นสิ่งที่ต้องกระทำและรอการพิสูจน์ต่อไป

ABSTRACT

The research project on music is one of four parts of the main project entitled “Criticism as an Intellectual Force in Contemporary Society” which was undertaken from January 4th, 1999 to January 3rd, 2002. This research follows the objectives of the main project, which are: to build up a body of knowledge in criticism; develop critical skills for those involved or interested in criticism; promote networks of creative artists, critics, scholars and the general public; and to create possibilities for the criticism of the arts to reinforce the intellectual and critical culture of contemporary Thai society.

The methodologies employed for this research cover investigation and appraisal of documentary sources; interviews; workshops; identification of concepts inherent in the practice of traditional Thai music which is different from that of Western music;

and a comparative analysis of the different characteristics between Thai and Western criticism, which should pave the way for the development of music criticism in Thailand, which indeed still needs strengthening.

The research results reveal that there exists little criticism both of Thai and Western music in Thailand that would qualify criticism as a public activity. Especially in the case of Thai music, one can hardly speak of criticism in the way familiar to Western societies. Nevertheless, it must be maintained that the practice of traditional Thai music is as strong and lively as ever. Besides, data gathered from interviews and workshops confirm that the oral mode of criticism is seriously and continuously practised, especially criticism of musical performances, which still remains unwritten and inaccessible to a larger public. It must be admitted that certain deficiencies such as lack of basis knowledge to constitute a solid body of knowledge as well as lack of understanding on the part of promoters of music, have resulted in traditional Thai music remaining the prerogative of the initiated few.

Moreover, the interest of the practitioners of Thai music lies almost exclusively in the creative domain, with written criticism being practised by interested outsiders. This state of affair can explain why current criticism concentrates more on contextual rather than technical aspects of Thai music, unlike criticism in, say, Western countries. However, Thai media have proved to be generous in allotting space to music criticism, which cannot be said to be devoid of certain dynamism.

The Anthology of criticism both in Thailand and Western music contains contributions of great variety that interestingly combine knowledge of music with other relevant disciplines. They can substantiate the claim that music enters into a solid relationship with society and humanity, a relationship that goes beyond mere entertainment or pious acts of cultural preservation and promotion. The selected critical works both from Thai and foreign sources clearly point in this direction. Likewise, the gleaning of certain concepts from the practice of Thai music can point the way to the construction of a significant body of knowledge and theories and offer a remarkable insight into certain aspects of the Thai way of life.

As the present research has set out to demonstrate that value and intellectual force are inherent in criticism, constructive responses and suggestions have been forthcoming from those involved in the project activities that there is an urgent need to reform that educational process and to create an understanding of the role of criticism in society. It goes without saying that the inculcation of an appreciation for the arts can strengthen the culture of criticism. How that is to be done will be done will be the subject of further debates, investigations and actions.